

tior pars est eligenda: In dubiis melior est conditio possidentis, et inde corollaria præstantur, ac plura fuse pro praxi referuntur, num. 58 ad 67.

Conscientia probabilis quæ sit, et quotuplex, ac qualiter differat a recta, et dubia, *num. 68 ad 72.*

Resolvitur primo, quod potest homo in rebus moralibus, et actionibus humanis licite sese conformare conscientia, seu opinioni vere probabili, *num. 73 et 74.* Auctoris assertio refellitur in nota ad *num. 73 et 74.*

Unus auctor potest facere opinionem vere probabilem, si plures classicos doctores pro ea fideliter eitet; imo potest dari casus, ut opinio unius doctoris sit vere probabilis, etiamsi quam plures doctores contrarium sentiant, si auctor ille ita solidas afferat rationes, quæ faciliter aliorum rationes infringant, *num. 75.*

Unus tamen auctor, qui non habeat, nec afferat rationes intrinsecas ita firmas, ut aliorum rationes ab ipsis infringantur, non potest facere opinionem vere probabilem, *num. 76 et 77.*

Resolvitur secundo, quod potest homo licite sequi opinionem vere quidem, sed minus probabilem, minusque tutam, relicta probabiliori et tutiori, quando tamen agitur de sola honestate actionis, an licita sit, vel non, *num. 78 ad 82.*

Resolvitur tertio, quod non potest homo licite sequi opinionem minus probabilem et minus tutam, relicta probabiliori et tutiori, quando agitur de materia facti, et exinde sequitur certum periculum inferendi damnum proximo, *num. 83.*

Unde sacerdos in administratione sacramentorum adhibens materiam, vel formam dubiam, minusque probabilem et minus tutam, cum possit adhibere certam aut tutiorem, graviter peccat, ut et iudex sententias ad favorem partis minus probabile jus habentis, *num. 84, 85 et 86.*

Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, non potest iudex adjudicare causam, cui maluerit, sed debet vel compositionem inter partes suadere, vel rem controversam inter litigantes ex æquo dividere in re, vel in pretio, exceptis tamen quibusdam casibus, qui signantur, *num. 87 ad 91.*

Similiter medici et chirurgi, nedum tenentur sub mortali sequi sententias certas et securas, relictis incertis et dubiis, sed etiam certa curatione infirmorum non occurrente, tenentur sequi opiniones probabiliores, relictis minus probabilibus, *num. 92.*

Per accidens tamen poterunt prædicti adhibere remedia minus tuta, si infirmi, vel læsi non possint, aut nolint solvere pretiosa remedia, vel verosimilium sit infirmum esse moriturum, nisi aliquo remedio juvetur, et nihil aliud occurrat, non licet autem experiri in desperatis, an medicamenta sint utilia, vel noxia, *num. 93, 94 et 95.*

Sic etiam consiliiarii in dandis consiliis, ubi adest periculum, ne proximo fiat damnum, aut injuria, tenentur sequi sententias certas, vel probabiliores, et in aliis casibus possunt sequi sententias minus probabiles, dummodo vere probabiles, *num. 96, 97 et 98.*

Confutatur *num. 98* auctor, in *addit. ad verb. Conscientia, num. 164.*

Sic itidem advocati possunt suscipere defendendam causam minus probabilem, sed vere probabilem, licet causa adversaria iudicetur ab ipsis probabilior, *num. 99.*

Resolvitur quarto licitum esse sequi opinionem alienam vere probabilem et vere tutam, etiam contra propriam opinionem probabilioris et tutiorem visam. Imo etiam quandoque eam sequi debere, *num. 100 ad 114.*

Conscientia scrupulosa quæ sit, qui scrupulosi, et quæ conscientia scrupulosa signa, cause, remedia, ac privilegia, *num. 115 ad 125.*

Confutantur ea quæ auctor *num. 111 et seq.* habet, in *addit. ad verb. Conscientia num. 165.*

Licitum est operari contra conscientiam scrupulosam manente scrupulo, dummodo iudicetur esse scrupulum, et ut talis contemnatur; at qui operatur adhuc perseverante conscientia scrupulosa, si non iudicet, et teneat esse scrupulum, peccat sive contra, sive juxta eam operetur, et si qui sit ita scrupulis implicatus, et nullo suffragante remedio, vel consilio adhuc fluctuet anceps, discurrendum est ut de conscientia dubia, *num. 124, 125 et 126.*

Alia ad conscientiam pertinentia, *num. 127 et seq.*

CONSECRARE, CONSECRATIO (II, 1259).

Quando et a quo consecrari debet episcopus, *vid. verb. Consecrare, num. 1 ad 4.* De Ecclesiæ consecratione plura vide, *num. 5 ad num. 11.* *Vide verb. Altare, verb. Ecclesia, verb. Episcopus, verb. Eucharistia.*

CONSERVATORES (II, 1261).

CONSERVATORES, QUOAD EA QUÆ CONCERNUNT EORUM QUALITATEM, ELECTIONEM, ET DURATIONEM.

Conservatores qui sint, et qui eos sibi eligere queant, et qualiter sint eligendi, *vide verb. Conservatores, art. 1, num. 1 ad 5.*

Eligendi in conservatores debent esse in dignitate ecclesiastica constituti, ac inde qui possint esse conservatores, vel non, enumerantur, *num. 6 ad 13.*

Quomodo intelligendus sit auctor *num. 7*, ubi dixit posse in conservatores eligi episcopos, etc. *num. 52 et seqq.*

Conservatores debent esse iudices synodales, dato autem quod non adsint iudices synodales, possunt a regularibus eligi non iudices, donec sit celebrata synodus, et in ea iudices sint designati, *n. 14, 15 et 16.*

Conservatores debent eligi a regularibus in unaquaque diœcesi, in qua monasteria, conventus, seu domus regulares habent, et quid si qui eos eligere non curaverint intra tempus a Gregor. XV præfixo in cit. constitutione, *num. 17, 18 et 19.*

Electionis conservatoris documentum est relinquendum penes acta curiæ episcopalis, alias regulares sunt conveniendi coram ordinario loci, ac conservatores eligendi sunt ad præscriptum diœcæ constitutionis Gregorii XV, non obstantibus quibusvis privilegiis, et assignatur sub quibus penis, *num. 20, 21 et 22.*

Conservatores regularium possunt eligi, vel a superioribus generalibus, vel provincialibus, vel localibus juxta religionum consuetudinem; at si ex ea, vel ex privilegio ad superiores locales spectet electio, debet intervenire etiam consensus capituli, *n. 23 et 24.*

In ordine Minorum de Observantia facultas eligendi conservatores videtur restricta ad provinciales privative quoad guardianos, seu superiores locales, et ubi adest similis constitutio, et probata consuetudo, valida est electio etiam sine consensu capituli, *num. 25 et 26.*

Conservatores regularium semel legitime electi ac deputati, nisi ex legitima causa ex supra assignatis a sede apostolica, aut locorum ordinariis, prout eisdem regularibus, et aliis prædictis liberit approbata, durante quinquennio a die deputacionis amoveri, aut mutari nullatenus possunt, *n. 27 et 28.*

Regulares, quinquennio elapso, possunt alium conservatorem libere eligere, et si ad aliam electionem procedere minime curent, aut nolint, electus etiam elapso quinquennio adhuc in officio perseverat, usquequo alius eligatur, nec est necesse ipsum confirmare, vel reeligere, *num. 29.*

Conservatoris rite electi officium, et jurisdictio non exspirat, ex eo quod postea desinat esse iudex synodalis, *num. 30.*

Ad rem adducitur novissima constitutio Clementis XIII, *num. 31.*

Conservator datur a solo Papa, etiam contra laicos, personis miserabilibus; sed non potest dari a cœtu cardinalium, nec a legato a latere, *num. 35 ad 37.*

Principes sæculares possunt etiam dare conservatores ecclesiis contra laicos, sed non contra clericos, *num. 58.*

Regulares in una diœcesi non possunt eligere in conservatorem alterius diœcæ episcopum, *num. 59.*

CONSERVATORES, QUOAD EORUM OFFICIUM ET JURISDICTIONEM.

Conservatorum officium est defendere eos, quibus sunt concessi, a manifestis injuriis, molestiis, et violentiis, et in propriarum rerum et jurium possessione conservare. *Vide verb. Conservatores, art. 2, num. 1 et 2.*

Conservatores regularium non nisi de manifestis injuriis atque violentiis cognoscere possunt, et enucleantur termini, *num. 3 ad 6.*

Conservatores regularium non possunt cognoscere de iis quæ judiciale requirunt indaginem, et indagatio judicialis exponitur, *num. 7 et 8.*

Quid si de aliis quam de manifestis injuriis et violentiis cognoscere præsumperint, seu ad alia quæ judiciale indaginem exigunt, se extenderint, *num. 9.*

Possunt tamen regularium conservatores in cognitione violentiarum et injuriarum manifestarum adhibere indaginem illam judiciale, quæ in notoriis adhiberi solet, *num. 10.*

Quando reus fatetur injuriam, seu violentiam, et qualitatem ipsius fuisse notoriam, tunc conservator potest statim procedere absque ulla examinatione de notorietate, *num. 11.*

Conservatores possunt regulares suæ curæ commissos defendere, nedum ab injuriis et violentiis illatis, sed etiam a probabiliter inferendis, etiam proferendo generalem excommunicationis sententiam in eos qui illas fecerint, vel commiserint, *n. 12, 13 et 14.*

Conservatores regularium possunt per censuras ecclesiasticas, aliaque juris remedia, procedere contra episcopos, aliosque iudices ipsorum officium impediens, summa tamen prudentia, modestia, et reverentia, *num. 15, 16 et 17.*

In dubiis de jurisdictione inter episcopos et conservatores suspendendus est processus, et non potest ultra procedi in causa, sed eligendi sunt arbitri, qui controversiam decidant, et stante controversia super competentia jurisdictionis, non potest conservator procedere contra episcopum per censuras, *num. 18 et 19.*

In necessitate quando partes non conveniunt in arbitrorum electione, vel alias nequit per arbitros concorditer controversia terminari, eligendus est tertius arbiter, et si conservator regularium recusetur ut suspectus, tunc ipse poterit partes compellere ad eligendos arbitros, *num. 20, 21.*

Conservatores regularium non tenentur uti notario curiæ episcopalis, sed possunt assumere quemcumque sibi benevisum, *num. 22.*

Conservatores regularium possunt vices suas aliis committere, et in totum alium subdelegare, et substituere, qualitatibus tamen instructum ad conservatores requisitis, *num. 23, 24 et 25.*

Conservatores, qui aliis vices suas subdelegarunt, possunt ab ipsis subdelegatis causam ad se avocare; dummodo tamen jurisdictio revocetur, antequam jurisdictione eadem uti cœperint, *num. 26.*

Officium subdelegati, seu subconservatoris exspirat per mortem naturalem vel civilem conservatoris, *num. 27 et 28.*

Per excommunicationem autem, vel suspensionem conservatoris, vel etiam ipsius delegati, vel subconservatoris non exspirat in subdelegato jurisdictione, sed solum suspenditur, donec conservator, vel ipse subconservator absolvatur, *num. 29.*

Notorius debitor regularium coram eorundem conservatore conveniri potest: et debitum notorium exponitur, *num. 30, 31 et 32.*

Quando regulares sunt debitores laicis, vel clericis sæcularibus, non possunt conveniri coram ordinario, sed conveniendi sunt coram suo superiore, vel conservatore, *num. 33, 34 et 35.*

Conservatores regularium cognoscere possunt de injuriis factis servis, familiaribus, syndicis et procuratoribus ipsorum in quantum talibus reduplicative, *num. 36 et 37.*

Regulares quicumque in casu, quo episcopus præcipiat decreta aliqua concilii Tridentini ab ipsis observari, non possunt eligere conservatores sub prætextu, quod hujusmodi præcepta infringant sua privilegia, *num. 38.*

Nec regulares possunt conservatores iudices assignare, quando ordinarius procedit juris ordine servato adversus ipsos regulares in casibus, in quibus per concilium, vel constitutiones apostolicas ipsi subjiciuntur, *num. 39.*

Conservatores, quando sunt presbyteri sæculares, tam in civilibus quam in criminalibus, seu mistis subjiciuntur loci ordinario, *num. 40.*

Pater Petrus Maria Forti, qui tractatum edidit an. 1743, de Conservatoribus, non probatur Benedict. XIV, *num. 41.* *Vide novissimam Constitutionem a Clemente XIII hoc anno 1762, editam.*

CONSOBRINI ET CONSOBRINÆ.

Consobrini et Consobrinx qui et quæ sint, *vide verb. Affinitas, art. 1, sub num. 15.*

CONSOCER ET CONSOCRUS.

Consocer et consocrus quis et quæ sit, *vide verb. Affinitas, art. 1, sub num. 16.*

CONSORTIUM.

Consortii suspecti poena in clericis, quæ sit, *vide verb. Poena, art. 2, a num. 86 ad 88.*

CONSPIRANTES.

Conspirantium poena quæ sit, *vide verb. Poena a n. 89 ad 92.*

CONSTITUTIO UNIGENITUS (II, 1287).

Constitutio Unigenitus tantum sibi vindicat obsequium, ut eidem publice refragantibus denegandum sit viaticum. *Vide verb. Constitutio Unigenitus, num. 1.*

Quinam sint publice refractarii, *num. 2.*

In re dubia, quam regulam sequi debent sacramentorum ministri, *num. 3 et 4.*

Quibus causis edita fuerit hæc constitutio, et quanta maturitate, *num. 5.*

Calumnia qua plurimi eam prosecuti sunt, *num. 6.*

Decretum Concilii Romani de illius observantia, *num. 7.*

Præcipuæ Constitutiones occasione illius Constitutionis editæ, *num. 8.*

CONSUETUDO (II, 1295).

Consuetudo dicitur a verbo *consuesco*, sive *consuefacio*; estque una facti, altera juris, et explicatur. *Vide verb. Consuetudo, num. 1 ad 4.*

Consuetudo generatim capta dividitur in consuetudinem præter legem, secundum legem, et contra legem: ac in primis agitur de prima, quæ sit; et innuitur, ad hoc ut obliget, requiri quod sit introducta a toto populo, aut majori et saniori ejus parte, cum animo saltem interpretativo se obligandi, et quod sit ad decennium præscripta, *num. 5 ad 9.*

Consuetudo *præter legem, secundum legem, et contra legem* quæ sint, *num. 10 et 11.*

Hæc tertia consuetudo non potest introduci, nec dari contra jus divinum et naturale; potest tamen tolli, penitus abrogari lex humana positiva, sive civilis, sive canonica per contrariam consuetudinem, dummodo ea sit rationalis, ac legitime præscripta, et hoc expenditur, *num. 12 ad 19.*

Tempus requisitum et sufficiens, ut consuetudo censeatur legitime præscripta pro abolenda et abroganda lege civili, est decennium: pro lege canonica est spatium quadraginta annorum, *num. 20 ad 22.*

Probabile tamen est, quod etiam pro abolenda et abroganda lege canonica sufficiat decennium, sicuti pro abroganda lege civili, *num. 23 ad 25.*

Pro abolenda et abroganda lege sive civili sive canonica per contrariam consuetudinem via conniventis introducta, probabilis est non requiri rigorosum et determinatum tempus præscriptionis, *num. 26.*

Consuetudo *contra legem* duplici modo potest introduci, et assignatur, *num. 27 et 28.*

Ad abrogandam legem per consuetudinem via *Conniventis* introductam non requiritur bona fides, bene vero ad eam abrogandam per consuetudinem via *præscriptionis*, *num. 29 et 30.*

Licet primi legem transgredientes non possint ob suam malam fidem præscriptionem, ipsamque consuetudinem inchoare; posteri tamen eorum exempla bona fide sequentes id possunt, *num. 31.*

Consuetudo a lege reprobata, et damnata tanquam irrationalis, et bonis moribus repugnans, non potest, licet sit immemorabilis, abrogare legem, *n. 32.*

Consuetudo a lege, seu constitutione reprobata tanquam irrationalis et iniqua, intelligitur nedum de consuetudine præsentis, seu existente, sed etiam de futura; cessante tamen irrationalitate ac iniquitate, potest induci valida consuetudo adversus eam legem, non obstante tali reprobatione, *num. 33 et 34.*

Per legem universalem, seu clausulam generalem abrogativam consuetudinis, v. g. *non obstante quacunque consuetudine*, aut hujusmodi, non abrogatur consuetudo immemorabilis, nisi de ea fiat specialis mentio, *num. 35.*

Consuetudo in quo principaliter differat a præscriptione, *num. 36.*

An ad inducendam consuetudinem in statu monarchico opus sit scientia, et patientia principis, *num. 37 ad 40.*

Negativa magis arridet opinio, *num. 41 ad 43.*

Si lex aliqua nominatim prohibeat consuetudinem sibi contrariam, non opus est scientia, et patientia principis ad consuetudinem inducendam, *num. 44.*

Quæ patientia et scientia præsumitur, si consuetudo fuerit immemorabilis, *num. 51.*

Consuetudo contraria bonis moribus, *num. 48.*

Vis et auctoritas consuetudinis, *num. 49 ad 65.*

Casus qui occurrere possunt circa consuetudinem, *num. 64.*

Qualia concurrere debeant ut consuetudo vim legis habeat, *num. 65 ad 72.*

Cur valeat contra canones, non autem lex inferioris, *num. 73.*

Consuetudo canonica et civilis; generalissima, generalis, specialis, specialissima; judicialis et extrajudicialis quæ sit, *num. 74, 75.*

Consuetudo, per quam rumpitur nervus disciplinae ecclesiasticæ et impeditur correctio morum, non valet; nec ea quæ est adversus libertatem et immunitatem, *num. 76 ad 79.*

CONTENTIO.

Contentio quid sit, vide *verb. Virtus*, *num. 85.*

CONTINENS MUNDI.

Continens mundi quid, vide *verb. Mundus*, *num. 87.*

CONTRACTUS IN GENERE (II, 1509).

Contractus proprie dictus quid sit, et quotuplex cum respectiva omnium enucleatione, vide *verb. Contractus*, *num. 1 ad 18.*

Contractus possunt perfici quatuor modis, scilicet, re, verbis, scriptis et consensu, *num. 19.*

Ad contractus validitatem multæ requiruntur conditiones. Prima, mutuos utriusque contrahentis consensus, *num. 20.*

Secunda, ut contractus fiat a personis potentiis et non prohibitis de jure contrahere, *num. 21 et 22.*

Differentia, quæ nulla est jure naturæ inspecto, inter pactum et contractum, multa intercedit de jure civili Romanorum, quod deinde a jure canonico in hoc mutatum. Recensetur natura contractus bonæ fidei, et stricti juris, et istius divisionis usus hinc temporibus, *num. 35 et seqq.*

Filius familias adhuc impubes de quibuscunque bonis suis, etiam cum consensu et auctoritate patris sui, ex nullo contractu obligatur civiliter; bene vero pupillus adhuc impubes, auctoritate tutoris contrahens, *num. 25 et 24.*

Filius familias pubes non potest valide contrahere sine consensu patris de bonis adventitiis et profectitiis; econtra autem de castrensibus, et quasi castrensibus, *num. 25 et 26.*

Pupillus, et minorennis valide contrahit in suum commodum obligando alterum, non tamen in suum incommodum obligando se alteri sine auctoritate tutoris, seu curatoris, *num. 27.*

Pupillus pubertati proximus, aut pubes, et multo magis minorennis contrahens cum consensu et auctoritate tutoris, obligatur, et naturaliter, et civiliter; exceptis tamen immobilibus et mobilibus pretiosis, quæ servando servari possunt, *num. 28 et 29.*

Pupillus, et minorennis curatorem habens non obligatur civiliter ex ullo contractu sine tutoris, aut curatoris auctoritate inito, exceptis casibus quibusdam, et assignantur, *num. 30 et 31.*

Quamvis pupillus pubes, vel pubertati proximus et minorennis sine tutoris auctoritate contrahens non obligetur civiliter, obligatur tamen naturaliter, sive in foro conscientiæ, exceptis itidem quibusdam casibus, qui innuuntur, *num. 32 ad 35.*

Uxor sine consensu mariti non potest valide contrahere de bonis dotalibus, quandiu sub potestate mariti, nec servus cum quocunque, excepto quod domino pecuniam pro libertate promitteret, *num. 36, 37 et 38.*

Sic etiam religiosi solemniter professi nequeunt valide contrahere sine consensu superioris, et quid de superioribus, *num. 59.*

Tertia conditio requisita ad validitatem contractus est, ut res, quæ sub contractu cadit, non sit aliquo jure prohibita cadere sub contractu, sed revera commercium pati queat, *num. 40.*

Quarta conditio est, ut contractus celebretur cum cognitione et libere, id est nullus in conventionem intercedat error, neque vis, neque metus, neque dolus; et cuncta plene referuntur, ac contractus enumerantur, et specificantur, qui ratione metus gravis sunt, vel ipso jure invalidi, vel irritandi, *num. 41 ad 50.*

Corrigitur *num. 45 auctor in nota.*

Contractus vulgo dictus *trium contractuum*, an sit licitus, vel illicitus, seu usurarius, vide *verb. Societas*, *a num. 3 ad 10.*

CONTRACTUS DONATIONIS (II, 1525).

DONATIO QUOAD NATURAM, DIVISIONEM, ET EFFECTUM. Donatio unde sit dicta vide *verb. Contractus donationis*, *art. 1, num. 1.*

Donationis definitio affertur, ejusdemque prima divisio in verbalem et realem, et quæ sit utraque, *num. 2 ad 4.*

Donatio dividitur secundo in donationem mere gratuitam, seu liberalem, et in donationem remuneratariam, et quæ sit utraque, *num. 5 et 6.*

Donatio dividitur tertio in donationem puram, seu absolutam, et in donationem non puram, seu conditionatam, et utraque explicatur, *num. 7 et 8.*

Donatio dividitur quarto in donationem inter vivos, et in donationem mortis causa; utraque hæc donatio habetur in jure definita; sed clarius definitur, et explicatur, *num. 9 ad 11.*

Donatio mortis causa potest fieri tribus modis, qui referuntur, *num. 12.*

Donatio mortis causa quando fieri possit, *num. 13.*

Donatio mortis causa exspirat, seu tacite revocatur quatuor modis, qui assignantur et explicantur, *num. 14 ad 18.*

Donatio mortis causa in quo differat a donatione inter vivos, *num. 19 ad 21.*

Ad valorem donationis, sive inter vivos, sive mortis causa, quid requiratur, *num. 22.*

Voluntas, et animus sive donandi, sive donum acceptandi quomodo debeat manifestari in donatione seu doni acceptance, *num. 23 ad 25.*

Donatio facta ecclesiæ, vel alteri piæ causæ quando obliget, *num. 26.*

Donatio excedens quingentos solidos insinuari debet apud judicem; secus erit invalida, *num. 27 ad 29.*

Solidus quid sit, *num. 30.*

Plores donationes excedentes quingentos solidos valent absque insinuatione; et tales donationes assignantur, *num. 31 ad 37.*

Donatio facta supra quingentos solidos potest a donatario tuta conscientia retineri etiam quoad illum excessum, donec a donante, vel ejus hærede repetatur, vel per judicis sententiam rescindatur donatio quoad illum excessum, *num. 38.*

Donatio verbalis, an et quomodo obliget donatorem ad tradendam rem donatam, si a donatario fuit acceptata, *num. 39 ad 45.*

Donatio ex quibus potius causa mortis, quam inter vivos dicenda sit, tum, an solemnitates, a statuto inductæ quoad donationes, requirantur in donatione causa mortis ad ejus validitatem, *num. 44.*

DONATIO QUOAD PERSONAS, QUÆ DONARE POSSUNT VEL NON, ET IN QUÆ QUANTITATE.

Donare potest omnis ratione utens, lege non prohibitus, habens plenum dominium seu liberam administrationem rei suæ. Vide *verb. Contractus donationis*, *art. 2, num. 1.*

Donare autem non potest pupillus, minor, furiosus, amens, prodigus, etc., *num. 2.*

Tutores et curatores de bonis, quæ administrant an possint donare, vel facere eleemosynas, *num. 3 et 4.*

Uxores, filii familias, pupilli, an et de quibus bonis, et in qua quantitate possint libere donare, vel facere eleemosynas, *num. 5 ad 8, et verb. Bona*, *art. 4.*

Donatio patris facta filio nondum emancipato quando sit valida, vel non, *num. 9 ad 11.*

Mater valide donat filiis tam emancipatis, quam nondum emancipatis, *num. 12.*

Conjux an possit alteri conjugi mere liberaliter aliquid donare, *num. 13.*

Valida tamen est donatio inter conjuges in pluribus casibus, qui assignantur et explicantur, *num. 14 ad 26.*

Quando et per quid donatio inter conjuges censeatur tacite revocata, *num. 27 et 28.*

In dubio autem an donatio fuerit a donatore re-

vocata, præsumendum est non esse revocatam, *num. 29.*

Milites donare non possunt focariis, seu concubinibus suis, *num. 30.*

Princeps supremus, ut rex, etc., in qua quantitate possit donare, *num. 31 et 32.*

Clerici beneficiati de rebus suis patrimonialibus, quasi patrimonialibus, et de bonis ecclesiasticis, an et quales possint facere donationes, *num. 33.*

Episcopi, seu ecclesiarum prælati, sive sæculares sive regulares sine consensu capituli, an et quales, de quibus bonis, quo titulo, in qua quantitate, et quibus personis possint facere donationes, *num. 34 ad 41.*

Prælati, seu superiores regularium, quas possint de bonis monasterii, seu ecclesiæ facere donationes, *num. 42.*

Regulares illi qui non sunt prælati, administrationem tamen habent sibi commissam bonorum monasterii, ut sunt oekonomi, quas possint facere donationes et eleemosynas, *num. 43.*

Regulares beneficiati extra monasterium degentes, an possint de redditibus beneficii facere donationes ac eleemosynas, et quales, *num. 44.*

Regulares, qui in monasterio sub obedientia superiorum vivunt, et nullam bonorum administrationem habent, an possint facere donationes, *num. 45.*

Quoad quantitatem donandi sunt prohibita duo genera donationum, scilicet donatio omnium bonorum, et donatio liberalis excedens quingentos solidos absque insinuatione facta, *num. 46.*

Donatio omnium bonorum præsentium, et futurorum, mobilium et immobilium, qua ratione prohibeatur, et an ea cessante quandoque sit valida, *num. 47 ad 52.*

Donatio liberalis excedens quinquaginta solidos est invalida quoad excessum, nisi fiat cum insinuatione, aliquando tamen potest esse valida, *num. 53 et 54.*

Si quis debitum aliquod liquidum summam quingentorum solidorum excedens remittat, invalida est remissio, *num. 55.*

An clientes fervente lite donare possint advocatis, procuratoribus, aliisque similibus litis ministris, *num. 56 et seqq.*

An ægroti donare possint chirurgis et medicis, *num. 59.*

Num penitentes confessariis, vel illorum domui, vel conventui donare valeant, *num. 61.*

DONATIO, QUOAD EJUS REVOCATIONEM.

Donatio inter vivos semel legitime facta, et acceptata regulariter loquendo, non potest amplius revocari per donatorem, imo nec etiam per rescriptum Principis. Vide *verb. Contractus donationis*, *art. 3, num. 1 et 2.*

Ab hac regula excipiuntur tres casus principales, ob quos donatio revocari potest, scilicet ob ingratitudinem donatarii, ob prolem postea susceptam, et si donatio sit inofficiosa liberis, *num. 5.*

Ob ingratitudinem donatarii revocari potest donatio in quinque casibus, qui assignantur, *num. 4 ad 11.*

Donator probare debet in judicio ingratitudinem, si ob illam revocare vult donationem, *num. 12.*

Potestas revocandi donationem ob ingratitudinem quibus competat, et contra quos possit revocari, *num. 13 ad 15.*

Assignantur quædam donationes, quæ ob ingratitudinem donatarii revocari non possunt, *num. 16 ad 19.*

Ob prolem postea susceptam revocari potest donatio, quamvis unica postea nascatur proles, *num. 20 et 21.*

Quid considerari debeat, ut rectum proferatur

judicium super revocatione donationis ob supervenientiam filiorum, *num. 52 et seqq.*

An, et quando donatio juris patronatus obnoxia sit revocationi ob supervenientiam filiorum, *num. 40.*

Quid si in tali casu donatio sit remuneratoria, vel facta sit Ecclesiae, *num. 22 ad 24.*

Emendatur auctor *num. 22, num. 43.*

Revocari potest donatio, si sit inofficiosa liberis; quid sit talis donatio, et quibus competat jus eam revocandi, *num. 25 ad 27.*

Donatio mortis causa proprie talis, etiamsi acceptata a donatario, quando possit revocari ad libitum donantis, *num. 28 ad 30.*

Quandonam donatio mortis causa ipso jure expi- ret, seu tacite revocata censeatur, *num. 31.*

An precedens donatio irrita sit ipso jure, an vero opera hominum indigeat, *num. 44 ad 48.*

An jus irritam et nullam declarandi donationem transeat ad filios a donante natos, *num. 49 ad 56.*

Donatio per supervenientiam liberorum ipso jure revocata, per obitum eorum ante donantis mortem non reconvalescit, *num. 57, 58.*

Quae sit differentia inter querelam inofficiosa donationis, et querelam inofficiosi testamenti, *num. 59, 60.*

An prima querela transeat ad nepotes, *num. 61 ad 63.*

DONATIO PARTICULARIS QUOAD RES ALIENUM.

Quamvis successor singularis ad res alienum donantis non tenetur, quid tamen dicendum, si pro aere alieno res particulariter donata sit specialiter obligata, vide *verb. Contractus donationis, art. 4, num. 1, 2.*

Opinio nova contra communem doctorum sententiam affertur, probatur, et solvuntur objecta, *num. 3 ad 24.*

Aliqua quae conferre possunt ad intelligentiam legis *artis alieni, num. 25.*

Quanti sit momenti in hac re voluntas donantium, *num. 26.*

CONTRACTUS EMPHYTEUSIS (II, 1559).

QUOAD EJUS NATURAM, DIVISIONEM, ET SUCCESSIONEM IN IPSAM.

Emphyteusis unde dicatur, vide *verb. Contractus Emphyteusis, art. 1, num. 1.*

Emendatur auctor, *in nota.*

Emphyteusim dantes, et accipientes quomodo vocentur, *num. 2.*

Datur emphyteusis definitio, *num. 3.*

Assignatur emphyteusis differentia a locatione, a venditione, a mutuo, donatione, aliisque contractibus, et a feudo, *num. 4 ad 7, et num. 59 et 40.*

Emphyteusis dividitur primo in ecclesiasticam et laicalem, et qualis sit utraque, *num. 8.*

Assignatur differentia emphyteusis ecclesiasticae a laicali, *num. 9.*

Quid sit incidere in commissum, *num. 10.*

Emphyteusis dividitur secundo in perpetuam et temporalem, et qualis sit utraque, *num. 11.*

Emphyteusis dividitur tertio in hereditariam simpliciter et hereditariam miste seu qualificata, et in non hereditariam, seu ex pacto, et providentia, et qualis sit quaelibet, *num. 12.*

Scriptura, seu instrumentum scriptum est de substantia emphyteusis, *num. 15.*

Emphyteusis quomodo dicatur ecclesiastica, vel laicalis, et ad quod tempus esse debeat, *num. 14.*

Emphyteusis laicalis quando praesumatur perpetua, et transeat ad haereditatem etiam extraneos, *num. 15 et 16.*

Emphyteusis ecclesiastica, quando censeatur perpetua ac transeat ad omnes haereditatem etiam extraneos, et quid ad rem sentiant auctores, *num. 17 ad 20.*

Emphyteusis ecclesiastica potest etiam concedi in perpetuum, si adsit legitima causa, etc. et Beneplacitum apostolicum, *num. 21.*

Bona ecclesiastica in emphyteusim dari solita, si iterum redeant ad ecclesiam, an possit praelatus ecclesiae ea de novo concedere in emphyteusim absque juris solemnitatibus, *num. 22 et 23.*

Assignatur, quando solitum dicatur alterari, vel non, *num. 24.*

Ad hoc autem ut bona ecclesiae dicantur solita in emphyteusim concedi, quid requiratur, *num. 25 et 26.*

In emphyteusim ecclesiastica non succedunt filii naturales seu illegitimi, quamvis legitimi per rescriptum principis naturalis; bene vero legitimi per subsequens matrimonium, *num. 27 ad 29.*

In emphyteusim autem saeculari filii naturales, et illegitimi succedunt eo modo, quo succedunt in aliis bonis defuncti, *num. 30.*

Si haeres monasterium ingreditur, in emphyteusim haereditaria an succedat monasterium, *num. 31 et 32.*

Emphyteusis cum specialibus clausulis concessa transit ad solos vocatos per tales clausulas, et afferuntur plura exempla, in quibus clausulae apponuntur, et quomodo intelligendae sint clare indicatur, *num. 33 usq. ad 60.*

In emphyteusim ecclesiastica dato casu, quo instrumentum diversimode cantaret ac beneplacitum apostolicum, deberet potius attendi tenor beneplaciti apostolici, quam tenor instrumenti, *num. 61.*

Illustrantur tradita ab auctore, *num. 62 et seqq.*

EMPHYTEUSIS QUOAD EA QUAE CONCERNUNT EMPHYTEUTAM.

Emphyteuta, quis esse possit, vel non. Vide *verb. Contractus Emphyteusis, art. 2, num. 1 ad 3, et verb. Clericus, art. 3, per tot.*

Emphyteuta potest libere uti, et frui re emphyteutica, et ei competit actio realis contra quemcumque perturbatorem, aut possessorem, *num. 4.*

Emphyteuta, an habeat jus percipiendi fructus ex incremento rei emphyteuticae per alluvionem facta, *num. 5 et 6.*

Emphyteuta quando possit repetere melioramenta facta rei emphyteuticae, vel non, et quomodo melioramenta sint aestimanda, *num. 7 ad 11.*

Limitantur tradita ab auctore, *in nota ad num. 11.*

Emphyteuta, an possit vendere tam ipsam rem emphyteuticam, quam melioramenta in ea facta, et quae conditiones requirantur pro tali venditione, et quibus fieri talis venditio sit prohibita, *num. 12 ad 14.*

An possit emphyteuta rem emphyteuticam quoad dominium utile cum melioramentis factis alteri etiam extraneae personae donare, vel legare, aut in dotem dare sine consensu domini, eoque non requisito, *num. 15 et 16.*

Ut sine consensu domini directi res emphyteutica donetur, legetur, aut in dotem detur, requiruntur potissimum tres conditiones, et assignantur, *num. 17.*

Si reperiat emphyteusis donata, vel legata personis, seu locis incapacibus ipsam retinendi, quid agendum, *num. 18, et art. 1, num. 31.*

An possit emphyteuta sine consensu domini directi rem emphyteuticam oppignorare, seu hypothecare, locare, aut alteri in emphyteusim concedere, aut cum alio permutare, *num. 19 ad 25.*

Emphyteuta tenetur servare pacta conventa in contractu emphyteutico, et aliqua pacta claritatis gratia adducuntur, et explicantur, *num. 24 ad 30.*

Auctor explicatur, *num. 41 et seqq.*

Emphyteuta bonorum ecclesiasticorum gaudent exemptione ab oneribus communitatis, *num. 31.*

Meri laici possunt conveniri in foro ecclesiastico pro bonis emphyteuticis, et redditibus ecclesiae pro eo quod pertinet ad directum dominium, *num. 32.*

Causa assertae servitutis contra emphyteutam

mensae episcopalis spectat ad curiam ecclesiasticam, *num. 33.*

Non gaudet emphyteuta bonorum ecclesiasticorum immunitate ab onere personali unius corbae frumenti, *num. 34.*

Emphyteuta ecclesiae non potest declinare forum ecclesiasticum respectu solutionis, canonis, vel quando agitur de dominio ecclesiae, *num. 35.*

Bona ecclesiarum et locorum piorum in emphyteusim laicis concessa, an sint exempta ab oneribus, et impositionibus laicalibus, et an possint ab eisdem collectari, *num. 36 ad 38.*

EMPHYTEUSIS QUOAD EA QUAE CONCERNUNT DOMINUM DIRECTUM, SEU PROPRIETARIUM.

Dominus directus esse, seu in emphyteusim dare quis possit, vide *verb. Contractus emphyteusis, art. 3, num. 1 ad 4.*

Propter defectum liberae administrationis, quis non possit in emphyteusim concedere, *num. 5 et 6.*

Dominus directus, an possit omnia sibi benevisa facere in re emphyteutica, *num. 7.*

Dominus directus, an possit privare emphyteutam re emphyteutica, et qui casus excipiantur, *num. 8 ad 10.*

In emphyteusi laicali, an admittenda sit purgatio morae, *num. 11.*

Quantum tempus ad purgandam moram concedatur, *num. 12.*

Dominus directus potest privare emphyteutam re emphyteutica, si absque suo consensu, et absque debitis juris conditionibus vendat emphyteusim, vel si culpa lata, vel levi, res emphyteutica fuit notabiliter deteriorata; imo potest eum cogere, ut id in quo rem laesit, resarciat, *num. 13 et 14.*

Emphyteuta expellendus est ab emphyteusi cum intervenit et auctoritate iudicis, *num. 15.*

Dominus directus potest a novo emphyteuta laudemium exigere, *num. 16.*

Laudemium quare sic dictum; quid sit de jure communi, ac de consuetudine; quomodo mensurandum, et quando solvendum, *num. 17 ad 25.*

An assumpta ab emphyteuta obligatione aliquid faciendi intra certum tempus sub poena devolutionis, devolutio fiat, non interpellato emphyteuta, *num. 24 et seqq.*

CONTRACTUS EMPTIONIS ET VENDITIONIS (II, 1589).

EMPTIO ET VENDITIO QUOAD ESSE, ET A QUIBUS, ET DE QUIBUS FIERI POSSIT, ET DEBEAT, VEL NON.

Emptio et Venditio quid sit, vide *verb. Contractus Emptionis et Venditionis, art. 1, num. 1.*

Explicatur particulae definitionis emptionis et venditionis, a *num. 2 ad 4.*

Nomine mercis quid veniat, *num. 5.*

Quid veniat nomine pretii, et quid sit, *num. 6.*

Nummus et pecunia unde dicantur, *num. 7 et 8.*

Nummi appellatio strictior est quam pecunia, *num. 9.*

Emptio et venditio non est, nisi interveniat nummus vel pecunia, *num. 10.*

Pretium unde dictum, *num. 11.*

Pretium est duplex, legitimum, seu legale, et naturale, seu vulgare, et quale sit utrumque, *num. 12.*

Pretium naturale seu vulgare dividitur in infimum seu pium, in medium seu moderatum, et in summum seu rigorosum, et quale sit quodlibet, *num. 13.*

Quodlibet trium horum pretiorum justum est ac licitum, *num. 14.*

Emptio et venditio per quale pretium illicita dicatur, *num. 15 et 16.*

Emerere et vendere quo jure permittatur, qua conditione, *num. 17 et 18.*

Dimidium justii pretii quomodo computandum sit in emptore decepto, *num. 19.*

Pretium legale juste taxatum obligat omnes in utroque foro, *num. 20.*

Pretium juste taxatum observare tenentur etiam peregrini, nisi specialiter eximantur, *num. 21.*

Si manifeste constet pretium indebite, irrationabiliter et injuste taxatum esse, nemo in foro conscientiae illud observare tenetur. Et quid in casu tuta conscientia agi possit indicatur *num. 22 ad 25.*

Quid confessarius in hoc casu facere teneatur; *in nota.*

Emptio et venditio potest fieri ab omnibus, qui jure non prohibentur, *num. 26.*

Emerere et vendere solius lucri et negotiationis gratia nequeunt clerici, *num. 27 et verb. Clericus, art. 3 per tot.*

Qui a jure prohibeantur emere et vendere, et qui excipiuntur, qua conditione possint, et quas res, *num. 28 ad 35.*

Res emptioni et venditioni subjectae quales sint, *num. 34 ad 37.*

Officia publica temporalia spectando leges positivas humanas, an emi, ac vendi possint, et quae conditiones servandae in licita eorum venditione, *num. 38 ad 41.*

Emptio et venditio de quibus rebus fieri nequeat, *num. 42 et 43.*

Homo liber quo casu et conditione vendi possit, aut emi, *num. 44 et 45.*

Nequit a domino vendi servus ut cum bestiis pugnet, *num. 46.*

Assignantur res quae hostibus ecclesiae vendi prohibentur, *num. 47.*

Ordinarie loquendo nemo invitatus cogi potest ad vendendam rem propriam, vel emendam alienam, *n. 48.*

In casu tamen publicae necessitatis, et in aliis casibus, qui assignantur, an cogi possint subditi, quamvis clerici, ad vendendum vel emendum, et ob quas causas, *n. 49 ad 54.* Multa ad rem, vide *n. 55 et seqq.*

EMPTIO QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EMPTOREM.

Emens bona fide rem fortivam ad quid teneatur, et quid si eam vendidit, consumpsit vel donavit, et an possit eam reddere furi, vide *verb. Contractus Emptionis et Venditionis, art. 2, n. 1 ad 7.*

Emens rem pecunia fortiva an rei dominium, et venditor an pecuniae dominium acquirant et ad quid ambo teneantur, *n. 8 et 9.*

Corrigitur auctor *n. 9 in nota.*

Emens rem alienam, seu fortivam modico pretio, ut eam restituat proprio domino, quid possit repetere a domino rei, et ad quid ipse teneatur, *n. 10.*

Emens communi pretio agrum, in quo scit esse thesaurum, vel similia alia pretiosa, licite emit, et nihil tenetur restituere venditori ignoranti. Quod pariter est dicendum de illo, qui emit rem mobilem, in qua reperitur aurum, *n. 11 et 12.*

Emens rem sua et communi aestimatione vilem, si post emptionem cognoscat esse pretiosam, an teneatur aliquid restituere venditori, *n. 13 ad 15.*

Qui scientia privata scit brevi pretium augendum vel monetae valorem minuendum, an possit licite emere, vel vendere aut monetam expendere pretio currenti, *n. 16 ad 18.*

Chirographa, et aliena credita, an, a quibus, et quo titulo possint licite minori pretio emi, vel non, *n. 19 ad 27.*

Non licet sine justo titulo ob solam anticipatam solutionem infra pretium infimum emere; secus si adsit justus titulus, *n. 28 et 29.*

Assignantur variae causae, propter quas potest emi res minori pretio, quam valeat, *n. 30 ad 36.*

Sed vide notam *sub n. 35.*

Deputatus ad aliquam rem emendam certo et determinato pretio, an, et quando possit sibi aliquid retinere si minoris emat, *n. 37 ad 40.*